

V tesni zvezi z npravstveno svobodo je človekova — vest, glas božji v človeški duši, ki sodi o vrednosti človeških dejanj. Vest je človeku znotranja razsodba, vsled katere to, kar kot pravo in dobro spozna, v dejanjih završava. To je res čudovita zmoglost človeške duše. Ona sedi kakor sodnik na sodnem stolu in sodi človeka in ves svet. Vse, kar je prav in dobro, to pohvali, vse krivo in hudo pa graja. Svetej Cerkvi je človekova vest nedotakljivo svetišče. Slehernemu otročiču za bičava: svojo vest imaš vselej ubogati; kedarkoli drugače storiš, kakor ti vest velevala, se pregrešiš. Sicer priznava pa tudi, da se pri marsikomu nahaja vest v neredu, da je kriva. No, v tem slučaji prosi vsakega, naj zmoto odloži in krivo vest zameni s pravo, kajti nasledki so grozni za vsakega, kateri je sam zakrivil svojo krivo vest in se ni brigal, da bi jo bil popravil. Npravstvenaj svobodaj blagaj sestra je pa: znanstvena svoboda.

Dr. G. 3.

Gospodarske stvari.

Ali je Avstrija poljedelska ali obrtnijska država?

Kar je minister kmetijstva v državnem zboru povdarjal, da je Avstrija bolj poljedelska kakor obrtnijska, se je vnelo pričkanje med konservativci in liberalci, ki trdijo, da Avstrija je obrtnijska država, in ker je liberalizem pečat obrtniji, zato mora tudi Avstrija liberalna biti. Poglejmo številke in vprašajmo jih, kaj one pravijo.

V najnovejših statističnih knjigah Kolba in Brachellia beremo, da koncem leta 1869 se je z različnimi obrtnijami bavilo:

399.619 lastnikov in zakupnikov,

1 milijon in 775.686 delavcev,

23.511 uradnikov fabriških in drugih,

s poljedelstvom pa:

1 milijon in 843.995 gospodarjev in zakupnikov,

5 milijonov in 623.935 delavcev,

29.570 uradnikov kmetijskih,

po takem s poljedelstvom

1 milijon in 444.376 gospodarjev,

6059 uradnikov več, kakor z obrtnijami.

V celi Avstriji z Ogersko vred je s kmetijstvom in gozdarstvom imele opraviti 12 milijonov 521.005 ljudi, s produktivnimi obrtnijami pa le 2 milijona in 675.793. Jasno je tedaj, da delo od več kot 12 milijonov več iznaša, kakor pa delo le 2 milijonov. Po statistiki Neumanovi se vrednost poljedelskih pridelkov sme ceniti na 1696 milijonov fl. (Avstrije na 916, Ogerske pa na 780 milijonov fl.). Vrednost obrtnijskih izdelkov žalibog ni znana. Primerimo našo obrtnijo z obrtnijo po drugih tujih državah. Največji obrtniji ste obrtnija z železom in pa obrtnija tkanja (Textil-industrie). Leta 1878. se je v Avstriji z Ogersko

vred izdelalo 7.8 milijonov centov surovega železa, v Nemčiji 63.3, na Francoskem 28.9, na Angleškem 127.4, v severni Ameriki 56 milijonov, — jekla pa v Avstriji 1.6 milijonov, v Nemčiji 2.5, na Francoskem 5.2, na Angleškem 20, v severni Ameriki 16.8 milijonov centov. Isto tako je obrtnija Avstrije z volno veliko zadej za to obrtnijo drugih držav.

Vse druge številke pa kaže avstrijsko-ogersko poljedelstvo. Govedje Avstrija z Ogersko štela 11 milijonov in 78.000, Nemčija 15 milijonov in 300.000, Francoska 11 milijonov in 700.000, Angleška 9 milijonov 761.000, severna Amerika 34 milijonov, — ovac: Avstrija 18 milijonov in 701.000, Nemčija 27 milijonov in 300.000, Francoska 28 milijonov in 700.000, Angleška 32 milijonov in 571.000, Amerika 40 milijonov, — prešičev: Avstrija 5 milijonov in 742.000, Nemčija 7 milijonov in 100.000, Francoska 5 milijonov in 750.000, Angleška 3 milijone in 767.000, Amerika 32 milijonov. Vinski pridelek je v Avstriji znašal 6.7 milijonov hektolitrov, v Nemčiji 5.8, na Francoskem 70, na Angleškem 0, v severni Ameriki 7.5 milijonov hektolitrov. Ako se zdaj preračuna, koliko obrtnijskih izdelkov in koliko kmetijskih pridelkov pride na enega človeka v Avstriji, Nemčiji, Franciji, Angliji in severni Ameriki, je jasno kot beli dan, da je Avstrija v poglavitnih razdelkih velike obrtnije veliko za drugimi obrtnijskimi državami, — v kmetijskih pridelkih pa, štetih na enega človeka, vse druge evropske države daleč prekosi, le za severno Ameriko zaostaja.

S tem je dokazano, da prvo mesto v Avstriji ima poljedelstvo, in da krič liberalcev, ki trdijo, da je Avstrija obrtnijska država, je le „švindelj“, kakor je ves njih liberalizem le „humbuj“.

Sol kako in koliko nje je treba živini podajati.

M. Kuhinjska sol, tako imenovani klorovi natrium, je bistveni del vseh delkov živalskega trupla in je za živalsko telo dvojnega pomena, sol namreč redi in pa draži. Poslednje delo je po posebno blagodejnih učinkih, kateri so po mnogih skušnjah dokazani, popolnoma opravičeno. Sol poviša okusnost in tečnost vsake hrane, vzbuja prebavljanje in pospešuje spreminjavo snovi. Zato je od soli le posrednji upliv pričakovati na povišanje živalskih pridelkov, t. j. na narejanje mesa in masti, na napravljanje mleka in volne.

Sol provzročuje žejo in ta potrebuje vode. Preveč vode pa pomaočuje ne le spreminjavo v živalskem telesu po nepotrebni meri, ampak tudi več izločevanja vode v podobi heavnice, pota itd., kar zopet po nepotrebem nekatere dele hrane za se potrebuje. Zato je treba se varovati, da se živini posebno pitavni preveč soli ne daje. Množina soli, kolikor se nje na jedno živinčaje daje, se ravna poglavitno: 1. po kakovosti živinčeta; 2. po starosti oziroma po živi teži njegovi; 3. po porabi

živinčeta zlasti pri prežvekovavcih in 4. po klaji, ktera se živini polaga. Konjem ni toliko soli treba, kolikor goveji živini in ovcam. Brezslastna klaja, na primer izprano seno, slama se navadno solijo. Na konja se računi pri močni obilni klaji z surovim korenstvom dvakrat na teden po 50—70 gramov kuhinjske soli. Mlečnim kravam se polaga na dan po 10—15 gramov na glavo; pitavni govedi 15—20 gramov pri živi teži od 500 kilogramov. Pri pitanju se živini ne sme več soli dajati, nego je neobhodno potrebno in sicer le zaradi tega, da se potrata redivnih snovi, t. j. klaje zabrani. Ravno tako se zdravje ovčjih čred posebno po tako zvanem solnem lizanju bistveno pospešuje in vzdržuje. Ovca pistanca naj dobiva vsak dan po 6—8 gramov, vsaka druga ovca pa po 2—4 gramov. Svinjam se navadno sol posebej ne poklada, ker je že njihova krma večidel soljena, zlasti če se jim pomije k drugi klaji pridajajo. Tam, kjer se svinje z repnimi ostanki iz cukrarnic krmijo, se jim soli čisto nič ne sme pridevati, ker so ti ostanki že sami na sebi precej slani. Ko bi se še solili, potratilo bi se preveč krme po nepotrebnem, pa tudi driska živinčetom lahko provzročila. Voden črevesa slabeči hrani, kakoršna je navadna repa strušnica, je pa dobro nekoliko soli. Množina soli, kolikor se je mora živinčetom položiti, se le da izvedeti, ako se vse gori omenjene točke dobro preudarijo in v ozir jemljó. Najboljše je polaganje soli tako imenovano lizanje, kakor je to v navadi. S tem, da se živinčetom prepušča toliko soli lizati, kolikor se jim poljubi, se najprej škodljivi učinki soli zabranijo.

Sejmovi na Koroškem 25. oktobra Celovec; 28. okt. Freže, Gutštajn, Kapla, sv. Lenart, sv. Mohor, Sachsenburg.

Dopisi.

Iz Murskega polja. (Graška razstava.)

III. Na laučnem mostu je vihrala zastava kraj zastave. Štirje stebri, ki most držijo, so bili tako okinčani, da je bilo veselo gledati. Graški „tramvaji“ so pa hitro smukali sem in tje čez most in dalje naprej na obe strani mesta. „Tramvaj“, to je voz, podoben vagonu na železnici, samo da je manjši. Vozi se lahko okoli 20 oseb na njem, vprežen je en konj; le redko sta po dva, ker eden prav lahko vleče, samo v višine je težje. Po cesti so nadevane štiri šinje, kakor to vidimo na železnici, s tem razločkom, da so polovico slabejše; po dvema šinjama grejo vozovi na eno stran, po dvema pa na drugo. Najvišjo število sem videl na vozi 32, tedaj je še morebiti jih več ko 32 takih vozov. Da se enok pelje po uro daleč, je od osebe plačati 8 kr. Zdaj je bila cena zvišana na 20 kr. Na Murskem trgu je že gorel plin, da je razsvetljeval trg in ulice. Kraj trga štric milosrčne cerkve je pa gorel plin v znamenji cesarskega dvoglavega orla; luč je bila lepo sestavljena

iz več stotin lučic. Od tod krenemo na svojo prenočišče, kjer še konje oskrbimo, zatem se podamo k počitku. Tretji den, to je 1. septembra smo nekteri se vdeležili sv. službe božje v cerkvi posvečeni sv. Trojici. Cerkev je snažna s postranskima altarjema, na levi strani Marije brezmadežno spočete na pravi pa Kristus na križi. Po dokončanem sv. opravilu se vrnemo na naš prostor, zajetek opravimo, potem se napotimo po bližnji poti k razstavinemu prostoru. Šli smo čez strugin most in čez Muro prek železničnega mosta, kder je dovoljeno peš prehajati. Kakih 10 minut od mosta smo bili pri rastavinem torišči. Že od daleč se je videlo plapotanje različnih plemenov zastav. Veliko ljudstva je mrgolelo pred najlepšim razstavnim prostorom, na katerem je zaznamovan napis: „Industrie-Halle 1880. Pred tem prostorom, ravno pred vhom v razstavo, je bil postavljen lep štirivoglat oder in na vsaki strani tega še en manjši, bolj na vsaki strani je pa še bil zvišan prostor, na katerem je poslušajoča gospoda sedela. Ravno, ko pridemo, je bil govor končan, ki ga je govoril Karol Ludovik, brat našega svetlega cesarja. Od gospode so nekteri se podali v razstavo, drugi so pa se peljali na tramvajih ali pa v kritih vozeh (kočijah) v mesto. Pred temi prostori so vihrale 4 velike zastave, na katerih je bil avstrijski in štajerski grb. Tudi mi se podamo v mesto, ker nam je bila vstopnina 1 gld. od osebe prevelika. Nekoliko pogledamo od strani razstavino poslopje, potem pa gremo v mesto krez veliki trg, kjer pojdó pogledamo v mestno farno cerkvo, ki je prav lepa, ž njo se menda nobena v mestu ne more meriti. Hišo božjo zapustivši ogledovali smo še visoke hrame, dokler nas žeja ni spravila v gostilnico, kjer popijemo par glažkov pive, liter po 16 kr., in povzijemo nekoliko kruha, ker so druge jedi čez mero drage. Bilo je pol dvanajstih. Ker smo že zaran sklenoli, da moramo obiskati gradišče, se podamo gori na breg, kamor so nas poti v ovinkih peljale zmirom višje in višje po gošah in drevoredih, ki so kraj poti nasajeni. Gori smo. Bili smo najprvle pri stolpu, ki je sezidan samo od zemlje in kakih 6 metrov visok, na njem je velika ura, da se lahko iz nižine vidi, koliko je. Od tod se podamo k vodnjaku (študencu), ki je tako globok, da menda sega do Murske nižine in vode. Nad njim je priredjeno vitlo, a na strani je priprava, kamor se živina pripraga, da v okrog hodeč vodo gori vlačí; edna vedra gre gori, druga doli, vsaka drži okoli 70 litrov. Tu se potnik lahko napije čiste in mrzle vode. Od tod gremo na okoli kraj hiše, v katero je brzovav (telegraf) napeljan. Ta telegraf je le samo iz mesta in v mesto, da čuvaj naznani, ako je kje kaj posebnega. Od tod pojdemo dalje na okoli, od koder smo imeli razgled na večerno, večernojužno in južno stran odprt. Zdaj se podamo na najvišji prostor, kjer je priprava, da se lahko z daljnogledom gleda na vse strani. Tu je lep prostor, po katerem so poti na-